

До разової спеціалізованої вченої ради у
Львівському державному університеті
внутрішніх справ

В І Д Г У К

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента

Коваленка Артема Володимировича

на дисертацію Стружа Павла Васильовича

**«Протидія розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху та
засоби її подолання»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за
спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Кримінально карані порушення правил безпеки дорожнього руху традиційно є однією з найбільш поширених та резонансних категорій кримінальних правопорушень у нашій державі. Зокрема, за статистичними даними Офісу Генерального прокурора, у 2022 році вітчизняними правоохоронцями було обліковано 6366 діянь, передбачених ст. 286 КК України; у 2023 році – 7017; у 2024 – 7455.

Підвищену суспільну увагу (та, відповідно, осуд) викликають чисельні спроби водіїв уникнути кримінальної відповідальності за порушення правил безпеки дорожнього руху: такі особи лишають місця вчинення дорожньо-транспортної пригоди, ховаються, ремонтують чи знищують пошкоджені транспортні засоби, підбурюють інших осіб взяти на себе відповідальність за вчинення ДТП, намагаються незаконно впливати на уповноважених суб'єктів кримінального судочинства тощо. Щороку десятки найбільш резонансних випадків такої протидії розслідуванню висвітлюються засобами масової інформації та активно обговорюються громадянами у соціальних мережах.

Тому перед вітчизняними правоохоронцями постає надскладне завдання здійснювати швидке, повне та ефективне досудове розслідування кожного кримінально караного порушення правил безпеки дорожнього руху в умовах системної протидії та підвищеної суспільної уваги до результатів кримінальних проваджень. З урахуванням цього, дисертаційна робота Павла Васильовича Стружа, присвячена формулюванню конкретних науково-

обґрунтованих рекомендацій щодо виявлення й подолання такої протидії, є надзвичайно своєчасною та затребуваною монографічною працею.

На актуальність дисертаційної роботи додатково вказує її **зв'язок з науковими програмами, планами й темами**. Дослідження було проведене відповідно до Плану науково-дослідних робіт Львівського державного університету внутрішніх справ та наукової теми «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти», яка розробляється на факультеті № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується використанням широкого спектру загальнонаукових та спеціальних методів наукового пошуку, які були обрані автором відповідно до об'єкта й предмета, мети та завдань дослідження. *Методологічну основу* роботи склали: прийоми формальної логіки (аналіз, синтез), які були застосовані для опрацювання теоретичної та емпіричної бази роботи; метод абстрагування, використаний для формулювання проміжних підсумків дослідження; спостереження – для одержання даних про особливості проявів протидії розслідуванню діянь, передбачених ст. 286 КК України; моделювання – для побудови уявних моделей ситуацій протидії розслідуванню таких кримінальних правопорушень; мисленнєвий експеримент – для формулювання конкретних пропозицій щодо виявлення, нейтралізації/усунення та попередження протидії розслідуванню; пошуково-бібліографічний метод – для підбору літературних джерел за темою роботи; сукупність методів соціології (формування вибірки, опитування, інтерв'ювання) та статистики – для з'ясування та узагальнення думок стейкхолдерів дослідження щодо проблемних питань теорії та практики подолання протидії розслідуванню діянь, передбачених ст. 286 КК України.

У роботі дисертант спирається на *належне емпіричне підґрунтя*, сформоване практикою ЄСПЛ, Верховного Суду, національних місцевих судів

(145 матеріалів кримінальних проваджень за ст. 286 КК України, 84 кримінальних проваджень за ч. 1, 2 ст. 125, ч. 1 ст. 185, ч. 1 ст. 190, ч. 1 ст. 296, ч. 1 ст. 309 КК України), результатами опитування 109 слідчих підрозділів Національної поліції України, з яких 63 мали досвід розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 286 КК України, 59 дізнавачів підрозділів дізнання Національної поліції України, а також особистим тринадцятирічним практичним досвідом роботи дисертанта слідчим у підрозділі розслідування злочинів у сфері транспорту слідчого управління Головного управління Національної поліції України у Львівській області.

Наукова новизна отриманих результатів виявляється у тому, що рецензована робота є одним із перших комплексним монографічним дослідженням, у якому охоплені питання особливостей проявів протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху та застосування засобів їх подолання.

У дисертації *вперше* було дефінійовано криміналістичну характеристику протидії розслідуванню певного виду кримінального правопорушення та обґрунтовано потребу включення указанного інформаційного блоку до структури окремих криміналістичних методик розслідування; виокремлено й розкрито зміст компонентів такої характеристики, зокрема суб'єктів протидії, їх мотивів, об'єктів впливу, форм та способів протидії, ознак їх застосування. Автором було *удосконалено* сучасні уявлення про спосіб кримінального правопорушення, підходи до визначення терміну «протидія розслідуванню кримінального правопорушення», а також наукові погляди щодо системи суб'єктів протидії розслідуванню кримінально караних порушень правил безпеки дорожнього руху. Окрім того, *набули подальшого розвитку* уявлення щодо структури діяльності з подолання протидії розслідуванню, перелік типових ситуацій протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху, погляди на систему засобів подолання протидії розслідуванню, перелік суб'єктів подолання протидії розслідуванню, положення щодо використання тактичних операцій для подолання такої

протидії, рекомендації щодо виявлення та подолання протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху шляхом проведення окремих слідчих (розшукових) дій та застосування певних науково-технічних засобів.

Поряд із загальною характеристикою отриманих здобувачем нових наукових результатів, укажемо також на сформульовані в дисертації положення, які заслуговують окремого схвалення:

1. Погоджуємося зі дисертантом, що в структурі криміналістичної методики розслідування потребує виокремлення криміналістична характеристика протидії розслідуванню (підрозділ 1.2.). До змісту такої характеристики П. В. Струж відніс типових суб'єктів протидії, їх мотиви, об'єкти впливу, а також форми й способи протидії та зовнішні прояви їх застосування. Указані ознаки раніше не включалися до окремих криміналістичних методик, що розроблялися вітчизняними вченими, тому сформульовані дисертантом теоретичні положення сприятимуть загальному підвищенню якості методико-організаційних криміналістичних рекомендацій.

2. Варто підтримати висловлену в роботі тезу, що зведення нейтралізації протидії розслідуванню до повного припинення існування її проявів є помилковим. На стор. 125-127, 182 дисертації автор переконливо аргументує, що головним завданням подолання протидії розслідуванню є нівелювання її негативного впливу на діяльність уповноважених осіб. Відтак, на практиці можливі випадки, коли зацікавлені особи продовжують протидіяти розслідуванню, проте завдяки грамотним діям уповноважених суб'єктів такий негативний вплив не несе реальної загрози результатами кримінального провадження.

3. Цінною є запропонована П. В. Стружом система засобів подолання протидії розслідуванню: до її традиційних складових (правових та криміналістичних) автор обґрунтовано додав організаційно-управлінські та інформаційні інструменти, спрямовані на нівелювання негативного впливу зацікавлених осіб на процес досудового розслідування.

4. Правильним та відповідним сучасному стану розвитку науки й техніки є застосований дисертантом підхід, за якого використання сучасних науково-технічних засобів фіксації доказової інформації розглядається як ефективний інструмент подолання протидії досудовому розслідуванню кримінальних правопорушень, передбачених ст. 286 КК України. Надання переваги способам об'єктивної фіксації слідів кримінального правопорушення (стор. 138), лазерне 3D-сканування та фотограмметрична фотозйомка обстановки дорожньо-транспортної пригоди (стор. 158-159), складання схем з використанням сучасного програмного забезпечення (стор. 171), використання даних автоматичних систем фіксування аварійних подій транспортних засобів (стор. 172) тощо сприяють повноті зібраної слідчими криміналістично значущої інформації та значно зменшують можливості зацікавлених осіб у маніпулюванні такими даними, поставленні під сумнів їх достовірності.

5. Окрім того, вкрай позитивно оцінюємо формулювання дисертантом методичних рекомендацій з протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху (Додаток В). Не секрет, що практичні працівники, які є бенефіціарами усіх розроблюваних ученими-криміналістами рекомендацій, не мають ані часу, ані бажання читати об'ємні наукові праці, які поряд із конкретними порадами містять теоретичні викладки й аналіз доктринальних і нормативних джерел. Викладення автором чітких та лаконічних методичних рекомендацій сприятиме доступності сформульованих висновків та положень для адресатів дисертаційного дослідження та їх реальному запровадженню у правозастосовну діяльність.

Практична значущість результатів дисертаційного дослідження полягає у можливості використання сформульованих автором висновків та пропозицій у *науково-дослідній діяльності* – при подальшому дослідженні проблем досудового розслідування кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту (Додаток Б); у *правозастосовній діяльності* – під час досудового розслідування кримінально караних порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту (Додаток В); у

освітньому процесі – під час викладання нормативної навчальної дисципліни «Криміналістика» та низки виборних і факультативних навчальних курсів криміналістичного спрямування (Додаток В).

Достатньо повним є **висвітлення результатів аналізованого дослідження** у наукових джерелах. Основні наукові положення, висновки й пропозиції, сформульовані дисертантом, було опубліковано у 3 наукових статтях у вітчизняних фахових виданнях категорії «Б», а також **апробовано** під час роботи трьох науково-практичних заходів.

Дисертація оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, передбаченими для такого різновиду досліджень. Текст роботи викладений літературною державною мовою із дотриманням наукового стилю.

У дисертаційній роботі та наукових публікаціях автора **фактів порушення академічної доброчесності не виявлено**.

Водночас, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження П. В. Стружа, вважаємо за доцільне запропонувати до публічного обговорення окремі **дискусійні положення й зауваження** щодо змісту роботи:

1. На стор. 76-79 дисертації аналізуються можливі способи протидії розслідуванню кримінальних правопорушень, передбачених ст. 286 КК України, з боку захисників у формі зловживання правом. При тому, в роботі не було окремо розглянуто протидію розслідуванню у формі зловживання правами з боку інших учасників провадження (підозрюваного, володільця транспортного засобу, цивільного відповідача, потерпілого тощо), а також у формі зловживання повноваженнями процесуальними особами (слідчим, прокурором, слідчим суддею тощо).

2. На стор. 80-84, 181 дисертації здобувач аргументує, що слідчі, які здійснюють досудове розслідування кримінально караних порушень правил безпеки дорожнього руху, а також прокурори-процесуальні керівники можуть виступати як об'єктами, так і суб'єктами негативного впливу з метою протидії досудовому розслідуванню. Водночас указаних осіб цілком справедливо віднесено й до переліку основних суб'єктів подолання такої протидії

(стор. 110-111, 183). Утім, поза увагою дисертанта, на жаль, лишилася роль слідчого судді у відносинах щодо протидії розслідуванню кримінального правопорушення та її подолання. Указаний суб'єкт за результатами відповідного розгляду приймає суттєві для стадії досудового розслідування процесуальні рішення, і тому, аналогічно до згаданих вище осіб, може виступати об'єктом незаконного впливу (підкупу, залякування чи погроз, затягування процедур, заявлення необґрунтованих відводів), суб'єктом протидії розслідуванню (постановлення незаконних чи необґрунтованих ухвал), а так само й суб'єктом подолання протидії досудовому розслідуванню у межах власних процесуальних повноважень (відмова у задоволенні необґрунтованих клопотань та скарг, встановлення конкретних процесуальних строків тощо).

3. У підрозділі 2.1. дисертації автор виокремлює «типові слідчі ситуації протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху». Опоненту важко погодитися з наведеною назвою указаної групи ситуацій. Зокрема, «слідча ситуація» є загальною категорією, яка описує усю сукупність суттєвих обставин, що впливають на процес досудового розслідування у певний момент часу; наявність (або відсутність) протидії є лише одним із широкого переліку таких факторів. Вважаємо, що в даному контексті коректніше було б розглядати ситуацію протидії розслідуванню, як складову більш широкої слідчої ситуації, та аналізувати співвідношення цих категорій (зауважимо, що аналогічний підхід застосовний і до судових ситуацій та ситуацій протидії судовому розгляду).

4. Потребує додаткового обґрунтування віднесення П. В. Стружом «Подолання неправомірного впливу на слідчого з боку вищого керівництва» до переліку тактичних операцій, що застосовуються у межах подолання протидії досудовому розслідуванню кримінальних правопорушень (стор. 127-128, 183). Зокрема, указаний комплекс заходів не має прямого чи опосередкованого пізнавального характеру в контексті розслідуваного кримінального правопорушення, не реалізовується шляхом проведення

слідчих (розшукових) дій та/або застосування криміналістичних засобів; такі форми протидії часто становлять склад окремого кримінального правопорушення, яке має розслідуватися іншим органом досудового розслідування.

5. Заслуговує схвалення роздільне подання дисертантом результатів анкетування слідчих та дізнавачів як суб'єктів подолання протидії досудовому розслідуванню (стор. 207-209), що дозволяє наочно порівняти різні погляди указаних груп суб'єктів на теоретичні й практичні проблеми, пов'язані з предметом дисертаційного дослідження. Водночас вважаємо, що робота значно виграла б, якби до переліку анкетованих респондентів було також включено прокурорів (процесуальних керівників), котрих П. В. Струж цілком справедливо відніс до суб'єктів подолання протидії розслідуванню кримінально караних порушень правил безпеки дорожнього руху. Окрім того, повертаючись до другого нашого зауваження, за умови віднесення слідчих суддів до переліку учасників відносин протидії розслідуванню та її подолання, наукову цінність мали б також і результати опитування указаних суб'єктів.

Висловлені опонентом зауваження стосуються дискусійних питань, не піддають сумніву отримані здобувачем основні наукові результати та суттєво не впливають на високу загальну оцінку дисертаційного дослідження Павла Васильовича Стружа.

Загальний висновок:

Дисертаційна робота **«Протидія розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху та засоби її подолання»** є завершеною, самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливе для теорії криміналістики та практики досудового розслідування кримінальних правопорушень наукове завдання щодо з'ясування змісту та сутності протидії розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху, кримінальна

відповідальність за які передбачена ст. 286 КК України, та формулювання науково обґрунтованих рекомендацій щодо застосування засобів подолання такої протидії, і мають істотне значення для галузі знань 08 Право.

За своїм змістом дисертація відповідає спеціальності 081 Право та вимогам пунктів 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а також Вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами).

Автор дослідження – **Струж Павло Васильович** – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії
публічної безпеки громад факультету № 2
Донецького державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

Артем КОВАЛЕНКО